

венного порядку. К., 1982. 2. Про міліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1991. №4. 3. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. Н.И.Матузова и А. В. Малько. М., 1997. 4. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. №30. 5. Про інформацію: Закон України // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1998. №7. 6. Теория права и государства / Учебник Скакун О.Ф., Подберезский Н.К. Х., 1997. 7. Рассолов М.М. Проблемы управления и информации в области права. М., 1991.

Надійшла до редколегії 10.03.2001р.

*О.С. Петрищева,
магістрант Нац. ун-ту внутр. справ*

СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

Охорона інтересів держави і подальше посилення охорони законних прав та інтересів громадян вимагають чіткого визначення системи адміністративних стягнень, яка відображає гуманний характер нашого права та законодавства.

Для вирішення цього завдання необхідно звернутись до загальних питань філософії. Слово «система» має давнє походження і в перекладі з грецької означає ціле, складене з частин, з'єднання [1, с.584]. Систематизація передбачає об'єднання предметів шляхом встановлення істотних зв'язків між ними, встановлення порядку між частинами цілого на підставі певних закономірностей. Система спирається на класифікацію, тобто на розподіл досліджуваних предметів на окремі групи за тими чи іншими ознаками.

Виходячи з викладеного, під системою адміністративних стягнень слід розуміти сукупність адміністративних санкцій, які об'єднані загальною пенітенціарно-превентивною ціллю та знаходяться в певному співвідношенні одне з іншим.

Раніше, за радянських часів, з приводу визначення системи адміністративних стягнень існувало багато точок зору. Однак з прийняттям Кодексу України про адміністративні правопорушення, в якому були встановлені такі адміністративні стягнення, як попередження, штраф, оплатне вилучення, конфіскація, позбавлення спеціального права, виправні роботи, адміністративний арешт, адміністративне видворення дещо зняло з порядку денного велику кількість проблем, які визвали жваві суперечки серед вчених-правознавців.

Розглядання системи адміністративних стягнень в юридичній літературі дуже часто зводиться до визначення кола заходів, які входять до неї. Звичайно це необхідний та важливий етап в розкритті даного питання, в підготовці більш глибокого дослідження системи, яка вивчається. Існування специфічних рис, які притаманні певним групам адміністративних стягнень, дозволяє говорити про можливість їх наукової класифікації. Необхідність такої наврод чи викличе сумнів, бо вона допоможе відітнути характерні риси тих чи інших стягнень, детальніше дослідити меха-

нізм їх впливу на правопорушника, виявити умови більш ефективного застосування адміністративних стягнень.

Перша спроба в цьому напрямку належить О.М. Якубі, яка класифікувала всі адміністративні стягнення в залежності від того, яким правам та інтересам правопорушника (моральним, майновим, особистим) спричиняє позбавлення та страждання те чи інше стягнення. Керуючись цим критерієм, вона запропонувала наступну класифікацію адміністративних стягнень:

- а) немайнові стягнення, що носять характер морального впливу;
- б) майнові і грошові стягнення;
- в) стягнення, звернені на особу правопорушника [2, с. 72].

Цікавим у наведеній класифікації є те, що автор акцентував увагу на характері правообмежень, які застосовуються у відношенні до порушника, тобто на змісті конкретних адміністративних стягнень. Але ця систематизація має певні недоліки. Якщо з критеріями, що покладені в її основу ще можна погодитись, то розподіл конкретних стягнень за вказаними групами вже визиває заперечення. Так, наприклад, до першої групи, яка носить назву «немайнові стягнення», О.М. Якуба включає попередження, але хіба в цю групу не можна включити адміністративний арешт, який також є немайновим стягненням? Разом з тим цілком вірно, що основним критерієм вказаної групи є моральна сторона. Йдемо далі, третю групу автор іменує «стягнення, звернені на особу порушника», але це визначення також викликає заперечення: хіба те ж саме попередження не звернено на особу правопорушника? Так, адміністративне стягнення завжди звернено на особу порушника, є засобом впливу на його свідомість. В залежності від характеру скоєного адміністративного проступку та безпосередніх цілей стягнення, позбавлення або страждання заподіюються різним правам та інтересам порушника. Але всі ці інтереси не можна відокремити від особистості цієї особи (як це спостерігається в класифікації, що розглядається), оскільки вони є лише окремими сторонами даної особистості.

В залежності від цілей дослідження можливий розподіл адміністративних стягнень на певні групи за різноманітними ознаками. Так, наприклад, можна виділити окремі групи стягнень за суб'єктами, які накладають ці міри правоохорони. Низка стягнень може застосовуватися тільки одним суб'єктом. Накладання адміністративного арешту, виправних робіт та конфіскації є виключною компетенцією судових органів, в той час як інші стягнення можуть бути накладені різноманітними суб'єктами адміністративної юрисдикції. За характером примусу, адміністративні стягнення можуть бути психічними, фізичними чи матеріальними [3, с. 25]. Можливі й інші критерії для класифікації стягнень, що розглядаються (об'єм правообмежень, коло порушень, за скоєння яких передбачено накладання того чи іншого стягнення та т. ін.). Так, І.А. Галаган пропонує класифікувати адміністративні стягнення за способом та формою впливу на правопорушників, місцем в системі адміністративних стяг-

вень, ступенем тяжкості правових наслідків застосування мір, процесуальним порядком застосування та виконання заходів [4, с.233].

І.І. Веремесенко дає класифікацію адміністративних стягнень, дещо схожу з класифікацією О.М. Якуби. Він, враховуючи різний ступінь характеру обмежень для правопорушника та об'єму стягнень, підрозділяє систему адміністративних стягнень на три самостійні підгрупи: немайнові стягнення морального характеру; майнові стягнення; стягнення, звернені на особистість правопорушника [5, с.82-101].

Л.В. Коваль пропонує класифікувати адміністративні стягнення за порядком їх накладення на правопорушника (або відповідно до органів, що застосовують санкції). Він вказує, що існують покарання, що накладаються:

- а) в адміністративному порядку (попередження, штраф);
- б) за постановами судових органів (виправні роботи, арешт);
- в) органами громадськості (штраф, попередження) [6, с.70].

А.І. Ахмедов найбільш слушним критерієм для класифікації адміністративних стягнень вважає ознаку тривалості їх впливу на свідомість особи, яка скоїла правопорушення. Так, він розділяє адміністративні стягнення на дві групи:

- а) короточасного впливу (попередження, штраф, вилучення предмету, конфіскація);
- б) довгочасного впливу (позбавлення спеціальних прав, виправні роботи, адміністративний арешт, адміністративне виселення іноземних громадян) [7, с.20-22].

На наш погляд, це досить таки вдала систематизація стягнень, що розглядаються, бо названі автором ознаки (які покладені в основу класифікації) є достатньо стійкими.

За допомогою стягнень першої групи ведеться боротьба із адміністративними правопорушеннями, яким притаманна менша ступінь суспільної небезпеки. Адміністративні стягнення другої групи накладаються за скоєння таких проступків, як дрібне хуліганство, злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника міліції і т. ін. Адміністративними стягненнями цієї ж групи здійснюється боротьба й з деякими видами злочинів, які не представляють великої суспільної небезпеки (наприклад, за допомогою адміністративного арешту).

Ця класифікація важлива для розкриття механізму впливу адміністративних стягнень на правопорушника та їх ролі в укріпленні правопорядку.

На думку А.П. Шергіна, найбільш стійким критерієм для класифікації адміністративних стягнень є спосіб їх впливу на правопорушника. Серед таких способів звичайно виділяють швидкість та разовий характер їх впливу на винного в скоєнні правопорушення. Однак, цей спосіб не є універсальним для всіх стягнень. Так от, А.П. Шергін основну відзнаку одних стягнень від інших вбачає у тому – мають вони виправно-трудоий характер, чи ні. За цією ознакою він виділяє дві групи розглядуваних заходів впливу:

а) адміністративні стягнення, які не пов'язані з виправно-трудовим впливом на правопорушника (до них відносяться: попередження, штраф, конфіскація майна, позбавлення спеціальних прав);

б) адміністративні стягнення, які пов'язані з виправно-трудоим впливом на правопорушника (до них відносяться: виправні роботи та адміністративний арешт) [3, с.26].

Така класифікація нам теж здається слушною, бо вона акцентує увагу на самому механізмі впливу адміністративних стягнень на свідомість порушника, що досить важливо для вивчення ефективності цих заходів, а також дозволяє глибше, на наш погляд, дослідити зміст конкретних видів адміністративного стягнення, специфічні риси окремих груп цих мір та їх відмінність, проаналізувати діяльність державних органів (іх посадових осіб) по накладенню та виконанню кожної адміністративної санкції.

Підбиваючи підсумок сказаного, треба зазначити, що наведені нами основні класифікації адміністративних стягнень і користування ними, допоможе краще розібратися в адміністративних санкціях, що розглядаються, поглибити пізнання їх змісту.

Список літератури: 1. Философский энциклопедический словарь /Редкол.: Аверинцев С.С., Араб-Оглы Э.А., Ильичев Л.В. и др.- 2-е изд. М., 1989. 2. Якуба О.М. Административная ответственность. М., 1972. 3. Шергин А.П. Административные взыскания, применяемые ОВД. М., 1974. 4. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Воронеж, 1970. 5. Веремеенко И.И. Административно-правовые санкции. М., 1975. 6. Коваль Л.В. Відповідальність за адміністративні правопорушення. К., 1975. 7. Ахмедов А.И. Административные взыскания, применяемые ОВД /Учебное пособие. Ташкент, 1988.

Надійшла до редколегії 15.03.2001р.

*Г.В. Джагунов,
викладач каф. адмін. права і адмін. діяльності ОВС
Нац. ун-ту внутр. справ*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ШТРАФУ

Штраф є найпоширенішим видом адміністративних стягнень майнового характеру взагалі і тих, що накладаються органами внутрішніх справ, зокрема. Він застосовується більше ніж у 80 % усіх випадків притягнення порушників до адміністративної відповідальності.

Термін «штраф» походить від німецького «strafe», що в перекладі означає кару, пеню, взагалі стягнення за провину, тобто правопорушення. Виражається штраф в негативних наслідках грошового характеру, які повинен перетерпівати правопорушник. Сутність штрафу як і будь-якого іншого заходу відповідальності полягає також в державному осуді порушника, який виявляється в накладенні стягнення майнового характеру. Крім того, соціальним призначенням штрафу є те, що він, впливаючи на свідомість осіб, виховує їх та попереджає в майбутньому небажані для